

»Det er ret unikt, at vi kan vise

På ganske kort tid har Nivaagaards Malerisamling femdoblet antallet af kvindelige kunstnere i deres samling. Nu får museet et enestående værk af barokmaleren Artemisia Gentileschi, der er blevet feministikon mange år efter sin død.

EMIL BERGLØV

MADS NISSEN (FOTO)

Det er ikke en almindelig flyttekasse, som de ikke helt almindelige flyttemænd har med i den store blå lastbil, der holder parkeret ude ved kunstmuseet Nivaagaards bagindgang. Udenfor er museets frivillige i fuld gang med at beskære museumsparkens rhododendron, ganske uvidende om hvad der foregår bag de lukkede hoveddøre.

Det er begyndelsen af juni måned, og indholdet af den høje trækasse i lastbilen er endnu en hemmelighed, museets ansatte har lyst til at råbe ud fra hustagene, men som skal forblive usagt helt frem til september måned. Altså nu, hvor du læser med her.

Den dag i juni, under først et trælag, så klemte nede under et par lægter, beskyttet under først et tykt lag karton og derefter pakket ind i pla-

stik, ligger sensationen. To meter og femogtyve centimeter høj, næsten 400 år gammel.

»Jamen hvor er det altså dejligt«, siger Andrea Rygg Karberg og ligner en, der selv er på vej op i kassen til kunstværket, der lige er kommet fra en berømt kunsthandler i New York.

Flyttefolkene er ved at trække i de hvide handske. Alle følger nervøst med, mens maleriet bliver befriet for plastik, hobbyknivene uhyggeligt tæt på den meget gamle malede overflade, og alle drager et lettelsens suk, da værket endelig står op ad væggen i hel og sund tilstand. De to flyttefolk står med armene på ryggen og betragter, hvad det er, de har fragtet og pakket ud med så stor omhu.

Ikke en dårlig hemmelighed

Maleriet forestiller den bibelske scene med Susanna og de ældre. Susanna var en gift kvinde, der blev beluret af to ældre mænd, mens hun tog bad. Mændene prøvede først at overtale Susanna til at indlade sig med dem og truede med, at gjorde hun det ikke frivilligt, så ville de anklage hende for at have været utro med en anden mand.

I historien, der hører til et af de meget populære religiøse motiver i kunsthistorien, bliver Susanna dømt til døden, men bliver reddet af profeten Daniel, der med guddommelig inspiration så for sig, at de to mænd vidnede falsk.

»I virkelig mange af skildringerne af Susanna er det en skræmt kvinde, man ser. Ofte en hjælpeløs kvinde, der skærmer sig selv. Her er det en vred kvinde«, siger Andrea Rygg Karberg.

Det giver mening, når man ved, hvem der har malet billedet.

Hun hed Artemisia Gentileschi og var barokkens første store kvindelige maler. Scenen med Susanna kender man til, at hun har malet mindst syv

gange. Det er det første kendte, signerede værk fra hende, da hun kun var 17 år gammel, og det er det sidste motiv, man kender til, at hun har malet.

Et kunstværk af Christian Schmidt-Rasmussen er blevet pillet ned, så Artemisia – det hedder hun mellem venner – kan komme til at stå et sted mens konservatoren kommer til.

»Jeg havde jo ikke sagt til dig, hvad det var, du skulle tjekke, men det er altså en Artemisia, og det er en hemmelighed indtil september«, siger Andrea Rygg Karberg.

»Det er ikke en dårlig hemmelighed at have«, siger konservatoren Mette Westergaard.

Hun gennemgår kunstværket minutøst med en lille lygte og lup for øjet.

»Er det den ring, du lovede mig?«

Artemisia Gentileschis historie er barsk, og den er historien om en kunstner og et menneske, som var svært at knægte.

At et barn af en maler selv blev maler var mere reglen end undtagelsen i 15- og 1600-tallets Italien. Som med mange andre håndværk var det noget, der ofte gik i arv fra far til søn.

Orazio Gentileschi var fra den sidste halvdel af 1500-tallet en anerkendt maler i Italien, der som ung flyttede til Rom og var med til at lave flere af de store udsmykningsopgaver, som turister endnu i dag står og får hold i nakken over at se på på vægge og i lofter på Roms paladser.

Han var en af tre brødre, der alle fik anerkendelse for deres evner med en pensel. Orazio Gentileschi malede i de tidligere år især figurer ind i de store udsmykningsopgaver, han lavede på bestilling sammen med flere andre kunstmalerere.

Man kan godt tillade sig at sige, at han var en del af kunstnereliten, der mere eller mindre kunne gøre, hvad de ville, så længe de ikke blev uven-

ner med paven, som de i sidste ende typisk arbejdede for. Der kom mange af samtidens største navne hos Orazio Gentileschi og hans familie med seks børn, der blandt andet som en del af deres hverdag fik besøg af en dengang ung og fyrig kunstner ved navn Caravaggio.

Samtidig var Orazio Gentileschi læremester for flere elever, blandt andre sine egne børn. Og her kommer det dengang atypiske – den ene af dem var hans datter Artemisia Gentileschi, der i dag er den mest berømte kunstner med familiens efternavn.

Som ganske ung, omkring 16-17 år, i 1611 blev hun undervist i perspektivtegning af maleren Agostino Tassi, der var en af hendes fars venner. En aften tiltvang Agostino Tassi adgang til Artemisia Gentileschis værelse, hvor han endte med at voldtage hende.

Det er ikke gætværk, for i modstrid med tidens 1600-tallets sædeligheds-moral klappede den unge kvinde ikke i, men fortalte sin historie.

Hendes far endte med at trække Tassi i retten for at have forgrebet sig på, hvad han betragtede som sin ejendom. Retsdokumenterne findes endnu, og her kan man med Artemisia Gentileschis egne ord læse, hvordan Tassi forgreb sig på hende. Man kan se, at hun fik snøret fingrene stramt sammen med metaltråd for at se, om hun ville holde ved sin forklaring under tortur.

»Er det den ring, du lovede mig?«, sagde Artemisia Gentileschi ifølge retsdokumenterne henvendt til Tassi, der efter voldtægten havde bedyret, at han ville gifte sig med hende. Han havde godt nok lige glemt at fortælle, at han egentlig var gift i forvejen og derfor ikke kunne gifte sig igen.

Derfor var retssagen den eneste måde, Artemisia Gentileschi kunne genrejse sin ære på. I sidste ende fik

Det er ikke en dårlig hemmelighed at have Mette Westergaard, konservator

både Artemisia og Sofonisba«

hun rettens ord for, at hun havde været udsat for et overgreb. Tassi blev dømt til at forlade Rom, og Artemisia renset.

Sådan fungerede det selvfølgelig ikke i praksis. Tassi blev, endte med at få opgaver igen, men er blevet mere eller mindre glemt for alt andet end voldtægten i eftertiden.

Artemisia Gentileschi blev gift med en af sin fars andre malerkolleger og rejste langt væk fra Rom. Med hende rejste rygten om den unge kvinde med en rygrad af den anden verden, der både kunne male og tale verdens uretfærdighed imod.

Fra en til fem kvinder

Konservatoren er blevet færdig med sin gennemgang eller indtjekning, som de kalder det på museer, når man modtager et kunstværk og ser efter om alt er som det skal være, inden man kvitterer for, at alt er i orden. Der er ingen fejl på maleriet.

»Man kender det her motiv i mange versioner fra Artemisia igennem hele hendes karriere. Det her har hun malet, da hun var i 50'erne, og det er lidt mere afdæmpet end nogle af hendes tidlige udgaver«, siger Andrea Rygg Karberg.

Selv om det måske er Artemisia i den mere dæmpede udgave, kan man godt se, hvorfor hun har fået tilnavnet den kvindelige Caravaggio med de voldsomme lys og skyggevirkninger, de diagonale linjer i billedet og de kraftfulde farver. Tilnavnet kommer ret åbenlyst også fra, at hun kendte Caravaggio, som både hun selv og hendes far var inspireret af.

Susannas bad fylder kun fem centimeter i bunden af billedet. Kvinden selv, der ser vredt mod de to ældre, er trukket frem og gjort til en »hovedperson i stedet for et objekt«, som Andrea Rygg Karberg formulerer det.

Da direktøren så værket første gang i et nyhedsbrev fra en eksklusiv

Artemisia Gentileschi var den første kvinde, der blev inddraget i kredsen af malere i Italien i barokken. Siden blev hun et feministisk ikon. Nivaagaards Malerisamling har meget tys-tys fået et værk af kunstneren, og vi er med til at tage imod det.

kunsthandler, kunne hun ikke tro, at det passede.

»Jeg skyndte mig at skrive med det samme og spørge om de faktisk havde en Artemisia til salg. Da de bekræftede det, fik vi den reserveret med det samme«.

Ny Carlsbergfondet og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond fandt hver især deres store tegnebøger frem og donerede værket til museet.

Døren lukker til depotet.

Nu, hvor vi lukker den op igen, er det blevet torsdag 3. september om formiddagen. Nivaagaards Malerisamling åbner klokken 11.

Ud over de indviede ved ingen, at det bliver med et nyt værk på væggen. Et værk, som Andrea Rygg Karberg kalder »den største nyhvervel-

se, siden Johannes Hage donerede sin samling i 1908«.

Vi går gennem museet til et rum, som Andrea Rygg Karberg ret tydeligt har glædet sig til at vise frem.

»For nogle få år siden kendte vi kun til en kvindelig kunstner i vores samling. Det er et værk af den italienske renæssancemaler Sofonisba Anguissola. Siden har vi fundet ud af, at vi faktisk også ejer et værk, som hendes søster, Europa Anguissola har malet«, siger Andrea Rygg Karberg.

I år har vi så først tilføjet to blomsteropstillinger af den flamske maler Catharina Ykens II fra 1600-tallet, og med det her helt fantastiske værk af Artemisia har vi nu fem værker af kvindelige kunstnere i samlingen.

I rummet hænger Sofonisbas afdæmpede og intime familieportræt over for Artemisias mere farvemættede og dynamiske bibelske skildring. De to små blomstermalerier af Catharina Ykens II hænger side om side på en tredje væg og ser ganske særegne ud med bonderoser, der er placeret på en måde, så blomsterbuketten og den kinesiske vase også får karakter af en kvindekrop.

Der hænger også en Rembrandt, der godt nok var en mand, men som har det til fælles med Artemisia Gentileschi, at han har malet Susanna i badet.

»Det er ret unikt, at vi kan vise både Artemisia og Sofonisba. Prado-museet har også dem begge. Og Uffizierne. Selv om der er lidt tvivl om ægtheden af deres Sofonisba«, siger Andrea Rygg Karberg og griner.

Hvor Sofonisba var den store kvindelige pioner, er Artemisia det feministiske ikon, kunstnere som Tracy Emin og Apolonia Sokol har dyrket intenst. Gennem hele sit værk viser Artemisia de stærke kvinder, der har været udsat for uret. Hun maler sig selv som Den hellige martyr Catherina, hun maler Judith, der halshugger

BLÅ BOG

Atemisia Gentileschi

Italiensk maler født i Rom i 1593 og død i Napoli i 1652 eller 1653. Elev hos sin far, maleren Orazio Gentileschi, og inspireret af familievennen Caravaggio.

Blev som ung voldtaget af maleren Agostino Tassi, som hun var i lære hos, som hun vandt over i en retssag om overgrebet. Flyttede siden til Firenze, hvor hun arbejdede for den indflydelsesrige Medici-familie. Efter at have brudt med sin far genetablerede hun kontakten og arbejdede i en periode sammen med ham som maler ved det engelske hof, der stadig ejer flere af hendes værker.

Den sidste del af sit liv levede hun i Napoli. Tematisk fylder hævnmotivet og stærke kvinder i forskellige især bibelske scener meget i Artemisias værk, hvilket tilskrives hendes private oplevelser som ung.

Holofernes, Jael, der banker en pløk igennem Siseras hoved. Kvinder, der får hævn, og mænd, der får som fortjent.

»Hendes motiv og historie berører jo stadig en masse problematikker, som er aktuelle i dag, og som indeholder almene erfaringer«, siger Andrea Rygg Karberg.

Klokken er blevet 11, og dørene til offentligheden bliver lukket op.

Direktøren siger farvel.

Hun skal lige ned og stå i hjørnet og se, hvad gæsterne siger til overraskelsen.

emil@pol.dk

mads.nissen@pol.dk